

ԱՆՏԻՍԵՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԸ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14, 1895

ԹԻԻ 37

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երև.
Աստուծով Զօրաւոր	289
Աստուած կը բանայ ճամբան	889
Ճշմարիտ Համակրութիւն	289
Ներգործական Եւ Կրաւորական	290
Պաշտօնէի Եւ Մեքրոպներ	290
Յիշեցական Նախորդին Ա. Բ.	291
Պաշ Բայց Եւ Երան	291
Այլու Եւ Երան	292
Թղթակցութիւնք	
Մանկունք Ինչ Կրնան Ընել	292
Բրիտանացի Աշխատաւորաց	
Մեծ Համաժողովը	293
Ազգեր	294
Հանդէս Քաղաքական	295
Դրամական	296

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատա-
րակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար
կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4
մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրու-
թեան վրայ է: Մեկ քերթի գինն է 30 փարա:
Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան
եւ բղթատարութեան պատկանեալ ամէն
գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մ. Զ.
Ս. Պարբեր, Ամերիկացի Խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միջինարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՒՍԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐԵՐԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՐԵԱԳԻՐ

ԱՍՏՈՒԾՈՎ ԶՕՐԱՒՈՐ

“Անգամ մը,” կ’ըսէ նշանաւոր երէց
մը, “պաշտօնակից հիւանդ եղբայր մը
խնդրեց ինձմէ որ երթամ տեսնեմ
մահամերձ տղայ մը: Կարգ մը ուշա-
գրաւ բաներ պատմեց ինձի անոր վրայով:
Ըսաւ թէ տառնեմէկ տարեկան է և թէ
երեք տարիէ ի վեր որ հիւանդ է՝ կա-
տարեալ համբերութեամբ կը հնազանդի
Աստուծոյ կամքին և նշանաւոր կերպով
լուսաւորուած հոգի մը ունի: Այցելու-
թեան գացի տղուն: Չարաչար տառա-
պած էր: Տարիներէ ի վեր օր մը հան-
գիստ չէր եղած: Չարմանքով դիտեցի
զանի: Իրեն մօտենալէս և կարեկցա-
կան քանի մը խօսք ուղղելէս ետեւ ինձի
գարձուց իր կապոյտ աչքերը — ինք
շարժելու կարողութիւն չունէր, մահ-
ուան նախընթաց դիչերն էր — և մեղմ
ձայնով ըսաւ ինձի, ‘Իս անով զօրաւոր
եմ:’ Բառերը քիչ էին և տկար ձայ-
նով արտասանուեցան: Տկար տղու մը
բառերն էին այնպիսի խեղճ տան մը,
ուր միակ զարդը հեզ, հանդարտ և

խանդակաթ մօր մը ներկայութիւնն էր,
բայց այդ բառերը կարծես թէ սրտի
վրայէն բեռներ կը վերցնէին, կարծես
թէ աշխարհն աւելի կը գեղեցկացնէին:
Մեծ և օրհնեալ ճշմարտութիւն մը
տպաւորեցին մտքիս վրայ: Երանի թէ
ամէնքս ‘անով զօրաւոր ըլլայինք:’”

ԱՍՏՈՒԾ ԿԸ ԲԱՆԱՅ ՃԱՄԲԱՆ

Երբ գարունը կու գայ, կաղնին ոտ-
քէն մինչև գլուխը կը պծնուի հազարա-
ւոր տերեւներով: Իր մեծ սիրտը կը յիշէ
ամէն մէկ հեռաւորագոյն ճիւղի հեռա-
ւորագոյն ծայրը, և իւրաքանչիւրին
կը զրկէ նոր կենաց աւետիսը և զօրու-
թիւնը: Եւ սակայն մեր միտքէն իսկ
չանցնիր թէ կաղնիին սիրտը ծանրա-
բեռնուած է այսքան բազմադիմի բա-
նելու հոգով: Ինձի կը թուի թէ քիչ մը
այս կերպով կրնանք նկատել Աստուծոյ
հոգն իր միլիոնաւոր զաւակներուն վրայ:
Սա համբերատար տառապեալը և սա
վաստակարեկ գործաւորը անոր կենաց
մեծ ծառին հեռաւոր ճիւղերն են: Հե-
ռաւոր, այո, բայց անոր սրտին բաբախ-
ման այնչափ մօտ են որչափ այն ամբողջ
ծառին ճիւղերէն ու իցէ մին: Աստ-
ուած կը յիշէ կամ կը հոգայ զանոնք
ինչպէս սիրտը կը հոգայ մատներուն
ծայրերը որոնց կը զրկէ արիւն: Եթէ
իրեն նկատմամբ անոնց կողմէ տարա-
կոյս մը ելլէ և գոցէ իր և անոնց միջև
գտնուած հաղորդակցութեան ճամբան,
ինք կը սպասէ արդեւքին ետեւի կողմը,
տարակոյսին ետեւի կողմը, և կը ջանայ
վերցնել զայն և կը զգայ Հաւատացող,
անսնունդ տերեւին ցամքիլը, որպէս թէ
իր անձին մէկ ճշմարիտ մասն իյնար
մեռեալ և անկենդան: Եւ երբ ար-
գելքը կը վերնայ, տարակոյսը կը վա-
րատի, և ճամբան անգամ մը ևս կը
բացուի, գրեթէ կրնանք լսել ցնծալից
աղմուկը որով կը խայտայ կենսական
արիւնը և դարձեալ կը վազէ կատա-
րել իր գործը:

ՃՇՄԱՐԻՏ ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանրապէս կարծուածէն աւելի
համակրութիւն կայ աշխարհի մէջ: Շա-

տեր որ բոլորովին անձնասէր և անկա-
րեկիր կ’երևին՝ իրականապէս այդպէս
չեն: Թերի են երեւակայութեամբ մա-
նաւանդ քան սրտով: Չեն կրնար ի-
րենք իրենք ուրիշի մը տեղը դնել և
լալ անոր հետ: Վարքով ալ թերեւս
կոչտ են և չեն կրնար դիւրաւ յայտ-
նել իրենց միտքը: Սակայն ասոնց զգա-
ցումներուն թոթով լեզուով արտա-
յայտուիլ տրտմաներուն քով կրնայ
աւելի յարգի անցնիլ քան սահուն տա-
փակութիւններն ուրիշներու որոնք ա-
ւելի համակրութիւն կը ցուցնեն: Ու է
հարուած կը վիրաւորէ վշտացեալները,
և ճշմարտապէս համակրողները գիտեն
զայս և կը լսեն: Կը ճանչնամ երկու
բարեկամներ որոնք մեծ սուգի մէջ
ինկան վերջերս, և իրենց սուգէն ի վեր
փողոցին մէջ իրարու քովէ կ’անցնին
անձանօթներու պէս, վասն զի խօսելու
քաջասրտութիւն չունին: Սակայն զիրար
կը հասկնան և ճշմարտապէս գոհ են
իրարու կարեկցութիւն յայտնելու այս
կերպէն: Ոմանց կարծեցեալ համակրու-
թիւնը բնաւ սիրտիչ չէ: Երկարօրէն կը
խօսին վշտացեալին ցաւերուն վրայ, և
կամ չափազանց մեծ կամ չափազանց
պղտիկ կը ցուցնեն զանոնք: Վերջնապէս
կը վճռեն թէ անոնց բոլոր պատճառն
անոր թերութիւնն է, և թէ իրենք սկիզ-
բէն գիտէին թէ արդիւնքն ինչ պիտի
ըլլար: Այսպիսի միջիթարիչներու շատ
կը յարմարի յոբեան սա հարցումը.
“Մինչև երբ հոգիս պիտի վշտայընէք,
ու զիս խօսքերով պիտի ճնշէք:” Շատ
անգամ լաւագոյն համակրութիւնը կը
հասնի տղայոց, սպասաւորներու և ու-
րիշներու կողմէ որոնք մեր նեղութեան
համար կը տխրին առանց երբեք անոր
պատճառն հասկնալու: “Շատ տխուր
էք,” ըսաւ սպասուհի մը ծերունիի մը
որուն անցեալներն հանգիպեցաւ սան-
դուխին վրայ: Չէր գիտեր ինչու տխրած
էր ծերունին, բայց իր այս պարզ խօսքը
օգուտ ըրաւ անոր: Բարեկամական ձեռքի
հպում մը և կարեկցական նայուածք մը
կրնան օգուտ ընել որքաւ քիչ, թէ և
նա կը զգայ թէ իր կորստեան մեծու-

Թիւնը ծանօթ է անո՛ր միայն որ «Թէ-
պէտ ինքը Որդի է, բայց իր չարչա-
րանքներէն հնազանդութիւն սորվեցաւ»:

ՆԵՐՊՈՐԾԱԿԱՆ ԵՒ ԿՐԹՈՐԹԱԿԱՆ
Տ՝

Այդ սոսկալի փոթորիկը անցնելէն ետեւ
օդը զարմանալի աստիճան բացուեցաւ, եւ
յաջորդ կիրակին կը ծիծաղէր գիւղին ու
ծովուն վրայ գարնանային ծիծաղով:

Առաւօտեան պաշտամունքէն ետեւ եկե-
ղեցիէն ելլելու ժամանակ էր երբ նաւապե-
տին աչքին զարկաւ Պոմէնը որ կը կայնէր
գաւիթին քովը եւ այնպէս կ'երեւնար թէ
կը սպասէր որ բազմութիւնը անցնի երթայ:
Սովորականէն շատ աւելի շիտակ կեցած էր,
եւ իր դէմքին վրայ կար զուարթութիւն մը
որ առաջ քիչ անգամ կը տեսնուէր: Նաւա-
պետը աչք ըրաւ իրեն որ քովը գայ ու խօսի,
եւ Պոմէն հնազանդեցաւ:

«Երիտասարդ դարձեր» ես, Պոմէն, էր
նաւապետին գիտողութիւնը, եւ նա ժպտե-
ցաւ:

«Մեր կատարած գործը զիս հանգստա-
ցուց, չեմ կրնար ուրանալ», էր Պոմէնի
պատասխանը:

«Կը յուսամ որ քեզ ոչ միայն պիտի հան-
գըտացնէ այլ նաեւ քան պիտի «որէջնէ»:
շարունակեց նաւապետը, զուարթութեամբ
ու խստութեամբ խառնուած շեշտով: «Բիչ
առաջ շատ կը սիրէիր խօսիլ ծերութեան
ու անզօրութեան վրայով, եւ կորաքամակ
ըլլալու ու ասոնց նման բաներու վրայով:
Այս բոլորը կը ցուցնեն թէ քու վիճակդ
դժգոհ ես: Ամէն ատեն չենք կրնար գիտ-
նալ թէ ինչ բանի յարմար ենք, ոչ ալ մեզի
կ'իյնայ ետեւէ ըլլալ գայն գիտնալու, սա-
կայն մէկու մը համար չկրնար ըսուիլ թէ
բանի մը չգար, ցորչալի ապրելու արտօնու-
թիւն ունի: Ամէն օր նաւապետութիւն
չպատահիր այս ճշմարտութիւնը ապացուցա-
նելու համար, Պոմէն, սակայն այս նաւա-
պետութիւնը քեզի սորվեցնելու է այս գտար
որ մոռնալու չես բոլոր կենացդ մէջ»:

«Յուսամ որ պիտի սորվեցնէ», պատաս-
խանեց Պոմէն:

«Ձկարծես թէ այդ բանին մէջ գովեստի
շատ արժանի ես», զիտել տուաւ նաւա-
պետը չարածծի խնդուով մը: «Խնքրիմէդ,
եթէ չըլլային այս գերեզմանոցին մէջ քու
ընկերներդ», եւ զայս ըսած ատեն ձեռքի
գաւազանը ժամացոյցին ու Հողմացոյցին
ուղղեց, «Թերեւս անկողին պիտի երթայիր
եւ խոր քնոյ մէջ ընկղմած խորթայիր ի-
րիկունէն մինչեւ ատու, առանց հոգը ը-
նելու թէ արգեօք փոթորիկը տակաւին
պիտի տեւէր, կամ ինչ պիտի ըլլար»:

Պոմէն իր գլխարկին դպաւ կատակին
ի պատասխան, միտքը գալով թէ մինչ նաւը
նաւահանգիստ կը բերէին, նաւապետին
ծայրէ ի ծայր պատմած էր թէ ինչպէս հո-
վին փոխուիլը նշմարած էր ժամը երեքին,
մեծ անձկութեամբ ու մտքով ղեկերած էր
դէպքերու փոքրիկ շղթային ամէն մէկ օ-
ղակին կարեւորութեան վրայ, եւ մտածած
ու խոկացած էր կիսովին աւրուած արձա-
նագրութեան վրայ, որուն խօսքերը երբեք
եղած չէին մտքէն այն վայրկեանէն ի վեր
երբ նաւապետին նաւակը մտաւ մինչեւ
այն վայրկեանը երբ ծովը հասան ողջ
առողջ: Ինչ պատասխանելը չգիտնալով,
Պոմէն դարձեալ սկսաւ

«Էհ, էֆէնտիս, բոլորովին ճշմարիտ է

ըսածդ, վասն զի եթէ ատանկ չըլլար —»

«Գիտեմ, գիտեմ», ընդմիջեց նաւապետը,
խնդալով: «Հիմա տեսնենք բարեկամներդ:
Ես անձամբ ականարկ մը նետելու եմ ար-
ձանագրութեան վրայ»:

Ծերունի նաւաստին առաջնորդեց նաւա-
պետը խոտերով կանաչցած գերեզմանե-
րուն վրայէն ժամացոյցին առջեւ, եւ իր
ընկերին ցուցուց գրեթէ անընթեռնի գրերը:

Երբ նաւապետը ծռեց գլուխը՝ կարդալու
համար, քանի մը վայրկեանի լռութիւն տի-
րեց. եւ երբ վերցուց գլուխը՝ խոհուն եւ
րեւոյթ առած էր: Եթէ չըլլար այն շնորհքը
որ իրենց կեանքերը ազատած էր այսչափ
մեծ վտանգէ մը, իրենց խառնակ եկած
պիտի ըլլար:

«Պոմէն», պոռաց նաւապետը վերջապէս,
իր սովորական բարեմտութեամբ, «այս քու
բարեկամներդ առանց վարձատրութեան
պիտի չմնան, ճիշդ ինչպէս դուն առանց
վարձատրութեան պիտի չմնաս: Մինչեւ
գալ շարաթ առ ատենս արձանագրութեան
այս տախտակը մաքրել ու փայլեցնել տա-
լու ես, որպէս զի բոլոր ժողովուրդը կա-
րենայ կարգալ արձանագրութիւնը. գա-
լով Հողմացոյցին, գալ կիրակի չեկած պիտի
չողշողացնեն գայն ոտկեղծելով: Եկուր,
հոս այս շաբաթուան համար գործ կայ, եւ
երբ այս գործը ընես՝ ժամանակ պիտի չու-
նենաս գանգատելու. կը լսես, բարեկամս»:

Պոմէն խոնարհութիւն մը ըրաւ կրցածին
չափ ծոկելով: Իրեն անհաճոյ չէր այսպիսի
բարեւոքում մը ընել տալ:

«Եւ մինչ այս գործին ետեւէ ես, մտքդ
չհանես անոնց սորվեցուցած դասը», շա-
րունակեց նաւապետը:

Պոմէն դարձեալ խոնարհութիւն ըրաւ,
եւ մտադիր եղաւ:

«Այսինքն թէ ամէն բան, եւ ամէն մարդ,
օգտակար է իր որոշեալ տեղը, իր որոշեալ
ժամանակը: Սակայն ո՛չ մենք ո՛չ անոնք
կրնան ընտրել կամ գուշակել ժամանակը»:

Հետեւեալ կիրակի, արեւն անգամ հաղիւ
աւելի կը փայլէր շողշողուն Հողմացոյցէն որ
մեղմիւ կը դառնար այս կէտէն այն կէտը,
ծովին եզրի հին եկեղեցւոյ աշտարակին
վրայ, իբր թէ իր գեղեցկութիւնը աշխարհի
ցուցնելու համար: Զոհնչ մը չէր հաներ
շարժած ատեն, վասն զի գանգատի ժամա-
նակը անցած էր, եւ փառաւորապէս կեցած
էր իր լաւ իւղոտուած գաւազանին վրայ:
Վարը, նոր փայլեցուած ու մաքրուած ժա-
մացոյցը կը տաքնար արեւին մէջ, մէկիկ
մէկիկ ծանուցանելով թոշոյ ժամերը, մինչ
իր տակի նշանաբանը կը խօսէր իր աղա-
րարութիւնը բոցավառ գիրերով: Շատ մը
գիւղացիներ կը կենային՝ երբեմն երեսի վրայ
թողուած արձանագրութեան տախտակին
առջեւ, եւ գոց կ'ընէին աստուածային ի-
մաստութիւն մարմնացնող այդ խօսքերը,
«ԱՅԹՈՒՆ ԿԵՅԵՔ, ԻՆՁՈՒ ՈՐ ՁԵՔ ԳԻՏԵՐ ԺԱՄԵՐ»,
եւ շատ մը աչքեր վեր նայեցան, փոթորիկի
գալստեան ու օդի փոփոխութեան աղա-
րարին, եւ արձագանգեցին ծերունի նաւա-
պետին Պոմէնի «Փառք Աստուծոյ» բացա-
գանչութիւնը:

«Ձեռ խօսիր, աշխոյժ ընկերս», հարցուց
ժամացոյցը վարէն իր վերի բարեկամին:

«Միայն ի սկզբան քիչ մը շփոթած ու
ընկճուած էի», էր Հողմացոյցին պատաս-
խանը: «Գիտես որ պատասխանատուու-
թիւնս մեծ է: Շատ գործ ունիմ, եւ բոլոր
աշխարհ ճիշդ հիմա վրաս կը նայի»:

«Իրաւ ես, անտարակոյս», շարունակեց

ժամացոյցը: «Իրերը կը շտկուին շատ եւ
զական եղանակաւ: Ինչ եւ իցէ, ամէն բան
լաւ է. սակայն այնպիսի ամալի մը ներքեւ
ուր կը գտնուէինք քիչ ժամանակ առաջ,
շատ դիւրին չէր տեսնել ասիկա»:

«Տարակոյս չկայ թէ շիտակ կ'ըսես, եւ
մերինէն աւելի արդարանալի սխալմունք
չէր կրնար երեւակայութիւն: Մերիններէն յի-
սուն անգամ աւելի մեծ առաւելութիւններ
ունեցողներ շարունակ նոյն սխալմունքնե-
րուն մէջ կ'իյնան»:

«Որ շատ մխիթարիչ է», յարեց ժամա-
ցոյցը ժպտելով, մինչ կը փայլէր արեւին
շողերուն մէջ: «Սակայն եւ այնպէս շատ
լաւ էր ճիշդ հիմա հոս գտնուող ծերունիին
ըսած խօսքը, եւ պիտի ջանամ միտք պա-
հել զայն ապագային համար, վասն զի իրօք
ճշմարիտ կ'երեւնայ: Ամէն բան օգտակար
է իր տեղը՝ որոշեալ ժամանակին»: Ասանկ
չէր»:

«Ճիշդ այդպէս: Եւ, հիմա զգալով իմ
պատասխանատուութիւնս, միշտ կրնամ յա-
ւելուլ որ ունիմ տեսակ մը գիտակցութիւն
թէ ամէն բան օգտակար է իր տեղը, միշտ
եւ ամէն ժամանակ, թէեւ մարդ ամէն ժա-
մանակ չտեսնէ»:

«Այդ ճիշդ իմ առած տղաւորութիւնս է»,
էր ժամացոյցին վերջին խօսքը:

ՏԻԿԻՆ ԱԼԵՔՏԵՏ ԿԵԹԻ
Վ. Ե. Զ.

ՊԱՔԹԵՐԻԱ ԵՒ ՄԻՔՐՈՊՏԵՐ

Մանրաձկներու վարկածին ակնարկու-
թիւններ կամ նշաններ դարեր առաջ կե-
րեւին գիտական գրութիւններու մէջ, բայց
պալէթէ-բանութիւնը ձեւ չառաւ իբրեւ
գիտութիւն մինչեւ որ Լիսթէր գտաւ թէ
բաց վերքերու փառմը եւ նեխումը յառաջ
կու գայ օդին, ջուրին, գործիքներու,
սպունգներու եւ վիրաբոյժին ձեռքին մէջ
գտնուող անասնիկներու՝ վերքերուն մէջ
մտնելէն: Փասթէօնի փորձարկութիւնները
հաստատեցին սա իրողութիւնը թէ կան
ստորին կարգի գործարանաւոր էակներ, եւ
պալէթէ-բան ուսումը ի յայտ բերաւ բազմա-
տեսակ գործարանաւորներ, որոց ոմանք
վնասակար են մարդուս: Բայց պալէթէ-
բանական ուսման ակոյեանները ամէնքն
ալ փաստերով եւ համոզմամբ ընդունած չեն
յիշեալ վարկածը: Ժողովուրդը առ հասա-
րակ ընդունած է պալէթէ-բաններուն վար-
կածները, բայց քիչեր յանձն առած են քննել
իմանալ թէ սակաւաթիւ չեն նշանաւոր
գիտնականներ որ չեն սեպել թէ լիովին
հաստատուած է պալէթէ-բանային այդ ահելի վար-
կածը: Պալէթերու խնդիրը սիրելի գրա-
ղում մը եղած է շատ մը բժիշկներու եւ
վիրաբոյժներու, որք յաջողած են ահաբե-
կել ոչ սակաւ երկչոտ անձեր:

Երկչոտներու համար բարեբաղդութիւն
է որ գտնուի մարդ մը որ քաջութիւն ու-
նենայ գիմագրաւելու պալէթային վարկածին
ակոյեաններուն եւ ասպարէզ հրաւիրէ
զանոնք գործնականի վերածել իրենց ծայ-
րայեղ գաղափարները: Տր. Ալէքսանտր Ու-
իլտըր, Մէլ-Ֆէլդէլ Մէլ-Ֆէլդէլ մէջ կը հա-
մարձակի հերքել տարափոխիկ կամ վարա-
կիչ հիւանդութիւններու մէջ մի ձեւին մէջ
մասնաւոր մահաբեր գործարանաւոր էակ-
ներ գտնուելու վարկածը: Կը ցուցնէ թէ
պալէթէ-բան վրայ խօսուած է ժէ. դարուն
մէջ, եւ աղաղակ մը, աղմուկ մը բրդած է
թէ մակաբոյժները (այսինքն ուրիշ կենդա-
նիներու մարմնէն մուկնդ ծծող կենդանի-

ները) յառաջ կը բերեն ահաւոր հիւանդութիւններ. բայց հակադէպութիւն մը յաջորդեց այդ գաղափարին, եւ վարկածը վերականգնողացաւ Ասիական խոլերային (հոնտախոլին) արեւմտեան աշխարհին մէջ յերեւաւն ելլելուն հետ: Եւ այսօր շատ մը բժիշկներ սրբապղծութիւն կը համարին այդ վարկածին դէմ հակառակութիւնը, եւ կը պնդեն թէ հիւանդութեան եւ ախտերու սերմ եղող մանրածէրներ կան քիմի մէջ, աղանդներուն վրայ կեղծմաշկութեան, հիւծախտի, հոնտախոլի եւ դեղին տենդի ժամանակ: Ուստի պատուիրած են հասարակութեան՝ կաթը եւ ջուրը, խմելէ առաջ, եռացնելով սպաննել անոնց մէջ պարունակուած անասնիկները, եւ զմարդիկ պատկերնած են ախտաւորեալ նիւթերով իրերէ նախապահեալ դեղով: Տր. Ուիլսոնը կ'ըսէ.

Երբ իրողութիւնները սերտիւ զննուած են, նշանաւոր կերպով անբաւական եղած են հաստատել թէ պաթոլոգիաները ախտաբեր հանգամանք ունին: Օրինակի համար, հոնտախոլին ստորակէտածեւ պաթոլոգիան միայնակ է: Բայց այդ նոյն ձեւ պաթոլոգիան կը գտնուի նաեւ ուրիշ ախտերու մէջ, եւ եղած են ժամանակներ երբ առանց անոր ներկայութեան հիւանդը տառապած է հոնտախոլի: Աւելի վերջեւ, ուրիշ հետազոտիչներ յայտարարեցին հոնտախոլի պաթոլոգիան չորս տարբեր ձեւեր, որոց ամէն մէկը իր ջատագովներն ունի: Ասոնց իւրաքանչիւրը կը պնդէ թէ իր պաշտպանածը բուն պաթոլոգիան է եւ միւսները կեղծ են: Տր. Փիթըր Քոֆըր, ի Պալիէրա, որ առ հասարակ կը համարուի հոնտախոլի ամենէն ներհուսն հետազոտիչը, լուծեց խնդիրը: Նա տարբեր ժամանակներու եւ առողջութեան զանազան վիճակներու մէջ մանրածէրներու կոյտեր կլինեց եւ փաստ մը չտեսաւ: Առողջ անասնը իրենց կողմանէ պնդեցին թէ աղտոնողութեան եւ աղբիւսի դէպքերը որ շատ յաճախ կը գտնուին բազմամարդ տեղերու շէնքերուն մօտերը կամ մէջերը, սնունդ կը հայթայթեն պաթոլոգիաներուն եւ ուստի կ'ապականեն մթնոլորտը: Բայց համաճարակները չեն հաստատեր այսպիսի դրոյցները: Նիւ Եորքի մէջ ամենէն քիչ մաս կը պատահի Փաթոլոգիա Սթրէթ անուն փողոցին հարակողմը եւ Պրոքթէ կոչուած պողոտային արեւելեան կողմը եւ քաղաքին այդ կողմերը ամենէն աղտոնողներն են: Իրաց նմանօրինակ վիճակ ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ դիտուած է: Հետախուզելու ուրիշ համաճարակներ ընդհանրապէս աւելի սաստիկ չեն այնպիսի տեղեր ուր կ'ակնկալուի թէ պիտի ըլլային: Ինչ ալ ըլլայ վարակիչ բնադրակը, աղտոնողութեան եւ խմորող նիւթերու մէջ առատութեամբ գտնուող պաթոլոգիաները յայտնապէս զայն ջնջող են:

Փորձը հաստատած է զայս եւ հարկ մնացած չէ ճարտար ձեռնարկութիւններու դիմելու: Ֆլուէ, Բալթիմորի եւ Մեկուէլ վստահաբար կը յայտարարեն թէ ժամատանդի եւ հոնտախոլի պաթոլոգիաները, երբ աղտոտ ջուրի եւ նիւսեալ հեղանիւթներու մէջ շրջուին, կը կորսուին եւ կ'անբերեալութեան քանի մը ժամէն, կը հաստատեն նաեւ թէ փոսած նիւսած նիւթերէ արձակուած շողիները եւ գոլորչիները զերծ են պաթոլոգիայէ: Խմելու ջուրին դէմ եղած յարձակումներն ալ անհիմն են եւ անտեղի: Ջուրին մարդու հակադէպութեան վրայ ընելու ազդեցութիւնները ստուգելու միակ կերպը զայն խմելն է: Նմանապէս բանը անստույգ կը

թողուն քիմիական վերլուծութիւնը եւ մանրադիտական ջննդութիւնները: (Հոս Տր. Ուիլսոնը կոչումներ կ'ընէ Քասալէ եւ Փիլիպէ): Մենք իրաւունք ունինք տարակուսիլ թէ կայ արդեօք դիտական ապացոյց մը թէ աղբիւրի մը, ջրհորի մը, լճակի մը, լիճի մը կամ հոսանքի մը ջուրը որ խմուելու կը գործածուի, բաց ի այն պարագայէն որ յատուկ դիտմամբ կամ դիպուածով ապականուած կամ թունաւորուած ըլլայ, երբեք յառաջ բերած է մարդկային մարմնին մէջ որ եւ իցէ ախտ մը, հիւանդութիւն մը, բայց ի թեթեւ կամ առժամանակեայ անհանգստութենէ մը: Թէ մթնոլորտը յաւիտեան խիտ առ խիտ լեցուն է պաթոլոգիայի եւ ուրիշ միջոցներու բազմութեամբ որք պատրաստ են գործել վէրքերու մէջ, բոլոր շնչաւորներու թոքերուն մէջ, մեր խմելու ջուրին մէջ, խմորի տաշտերուն մէջ՝ ինչպէս Եգիպտոսի գորտերը, եւ կը մանեն ապակի շիշերուն բերաններէն, խցաններուն ծակախոնքներէն՝ պարզապէս կարծիք է առանց զայն պաշտպանող միակ իրողութեան մը գոյութեան, բաց ի անոնցմէ որ կը գտնուին այն մեկնաբանութեանց մէջ ուր կարծիքը կ'առնուի իրերէ հաստատեալ իրողութիւն: Այս է ըստ երեւութի ընդունելի բայց ոչ ապացուցեալ վարկած մը:

Յանդուգն խօսք է այս, բայց ոչ ծայրայեղ: Հիմա քիչ կը լսուի հոնտախոլի պաթոլոգիան կամ դեղին տենդի պաթոլոգիան վրայ, ինչպէս պարծանքով կ'ըսուէր թէ ձեռք անցուած է եւ պատրաստ կը կենայ հոնտախոլի դէմ գործածուելու համար: Գնտախոլի պաթոլոգիան տակաւին ջննդութեան ներքեւ կը գտնուի: Քոֆըր վարկածը ամուրթեան դատաւարտուեցաւ, կեղծմաշկութեան պաթոլոգիան փորձերը տակաւին ջննդութեան ներքեւ են: Գէշը սա է որ հետազոտիչները պանծանք հրատարակած են զայն՝ տակաւին ճշմարտութիւնը չստուգած: Կեղծմաշկութեան դեղութիւն փորձերը կ'երեւի թէ յաջողութիւն կը խոստանան: Դրական ապացուցութիւններ տրուած չեն տակաւին: Օգին մէջ մահաբեր պաթոլոգիաներու խիտ առ խիտ գոյութեան խօսքը չափազանցութիւն է: Անտարակոյս մանրածէրներէն ոմանք վտանգաւոր են, բայց կան ուրիշներ որք զանոնք կ'որսան եւ կը չքացնեն: Պայքարը կը շարունակուի ամէն օր իւրաքանչիւր մարդկային մարմնի մէջ: Միջոցներ իրար կը ջնջեն, եւ մարդս կ'ապրի մինչեւ որ իր կեանքի գործը աւարտի, վասն զի մինչեւ այդ ատեն ամէն յարձակման կը դիմադրէ: Միջոցներէն շատը կը չեղծացնեն եւ կը ջնջեն այնպիսի նիւթեր որք կրնային վտանգաւոր եւ մահաբեր կոչուիլ: Թերեւս օր մը գիտութիւնը այս աղբակեր միջոցները իր իշխանութեան հպատակեցնէ: Ստույգ կը թուի թէ օդին, ջուրին եւ ուտեստի մէջի եղբայրասպան միջոցներուն իրարու հետ մղած պատերազմը էական պաշտպանութիւն է մարդու: Այսու ամենայնիւ հարկ է առնին եւ հանրային առողջապահութիւն: Աւելուած ուտելիք եւ ջուր հիւանդութիւն կը բերեն: Բայց տարակոյս չկայ թէ մեծապէս չափազանցուած են հիւանդութեան առիթ համարուած պաթոլոգիաներուն վերադրուած վտանգները:

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՆԱՓՈԼԷՈՆ Ա.Ը

Նախօրէն Ա. նկատուած է ամէն տեսակէտէ բաց ի աննախապաշարեալ եւ անկողմնակալ տեսակէտէ: Եւ ժամանակը եկած

չէ՞ այդ տեսակէտէն նկատուելու դնա: Ամէն մարդ կ'ընդունի անոր մտաւորական կարողութեան գերազանցութիւնը: Բայց քիչ մտադրութիւն եղած է անոր ֆիզիքական գերազանցութեան, որով միայն կը կարողանար այնպիսի կացութեան մը անհրաժեշտ յոգնութիւններուն եւ աշխատութիւններուն տոկալու: Ստուգել, այդ նուազ զարմանալի չէր քան իր մտաւորական առանձնայատկութիւնները: Անոր աշխատութիւնները հինգ վեց հասարակ մարդիկ ֆիզիքապէս մաշեցնելու բաւական էին: Նա ոչ տաքէ կ'աղդուէր, ոչ ցուրտէ եւ ոչ յոգնութենէ: Ուշադրութեան առարկայ եղած է անոր դանկին մեծութիւնը, բայց ուրիշ բնախօսական իրողութիւն մը որ հաւանականապէս յոյժ կարեւոր դեր խաղացած է անոր յաջողութեան մէջ, գրեթէ վրիպած է ուշադրութենէ: Իր բազկերակը կամ սրտին բարախումը վայրկեանը քառսուն զարկ ունէր միայն: Անտարակոյս այս բանը մեծ կշիռ ունէր կարողացնելու մէջ զնա տոկալ յոգնութիւններու, եւ պաղարեւնութիւնով մտածելու ամենէն գրգռիչ պարագաներու ճնշման ներքեւ: Կ'ըսուի թէ հազիւ երբեմն կը քրտնէր, եւ եգիպտական ճակատամարտներուն ժամանակը ամրան արեգակին ներքեւ աշխատելու ատեն անոր ճակատին վրայ կաթիլ մը անգամ քրտնէր չէր տեսնուեր: Թերեւս բնախօսք կարենան ի վեր հանել արեան շրջանին յամրաշարժութեան՝ անոր ֆիզիքական եւ մտաւորական գործունէութեան վրայ ուրիշ ազդեցութիւններ եւս:

Կուրծքին ընդարձակութիւնն ալ գանկիւնին նման տարօրինակ էր: Տարօրինակ՝ անոր հասակի բարձրութիւնն ունեցող ուրիշ անձերու հետ բաղդատելով: Նախօրէն Ա. Տ թիւ գլխարկ կը գործածէր, եւ իր գանկին մօրթը այնպէս փափուկ էր որ միշտ շատ կակուղ գլխարկ կը դնէր: Բարձրութեանը մասին անհամաձայնութիւն կայ գրողներուն մէջ: Ոմանք կ'ըսեն հինգ ոտք երեք մատ, եւ ոմանք՝ հինգ ոտք վեց մատ: Ճշմարտութիւնը սա է որ այդ երկու չափերն ալ ուղիղ են: Գաղղիական չափով հինգ ոտք երեք մատը հաւասար է անգղիական չափով հինգ ոտք վեց մատի: Այս բանը մոռցուելէն ծագած է անհամաձայնութիւնն այդ մասին: Զարմանալի քաջառողջութիւնը անհրաժեշտ պայման եղած էր անոր յաջողութեանց մէջ: Իր ուսուցիչները դիտած էին զայս դպրոցին մէջ: Բաջառողջութիւնը չգնաց իրմէ անգամ մը իսկ իր երկարատեւ եւ արկածալից կեանքին մէջ, մինչեւ 1813, Տրէդապի ճակատամարտէն ետքը, երբ քանի մը ժամու տկարութիւնը փրկեց պարտեալ Դաշնակցային Բանակը, եւ հաւանապէս կայսրութեանը կորսուելուն պատճառ եղաւ: Ֆիզիքական տկարութիւնը պատճառ եղաւ վաթէրլոյի ճակատամարտին մէջ իր պարտութեան: Անոր միտքը առաջին կարգի պայծառութիւն ունէր ուրիշ որ եւ իցէ ժամանակներու պէս: Իր յատակադիմները երբեք աւելի աղէկ պատրաստուած չէին, բայց հիմա կորով չկար անոնց գործադրութեան մէջ: Զկար մէջտեղ իր ֆիզիքական մարդը որ առաջ այնքան յաջողութիւններ չանցուցած էր իրեն:

ՊԱՂ ԲԱՅՅ ԵՌԱՅՈՂ ԶՈՒՐ

Կուրծքէն շատեր պիտի չպատահէին թերեւս եթէ մարդիկ աւելի աղէկ ծանօթութիւն ունենային այն բաներուն որոց

վրայ կը խօսին: Շատ չընենք, Փարիզի մէջ խուսմը մը մարդիկ նախաճաշի նստած էին երբ խաչած հաւկիթ բերուեցաւ սեղան: Հիւրընկալը կոտորեց իր հաւկիթը եւ երեսը թթուեցուց: «Այս հաւկիթները եփուած չեն», ըսաւ նեղանալով մը, միանգամայն աչքին տակէն իր կնոջ նայելով: «Բայց ճիշդ երեք վայրկեան ետոցող ջուրի մէջ էին, ինչպէս որ միշտ կը պատուիրես»:

«Եթէ երեք վայրկեան ետոցող ջուրի մէջ դրուած ըլլային», աւելցուց ամուսինը, «խաչած պիտի ըլլային. սակայն հում են: Կամ երեք վայրկեան ջուրին մէջ մնացած չեն, կամ, որ աւելի հաւանական է, ջուրը չէր եռար»: «Բայց ջուրը կ'եռար», ըսաւ կինը պնդելով: «Հոս եկուր մէյմը»:

Վիճարանութիւնը տաքցաւ: Բարեկամութիւնները կը պաղին հաւկիթ խաչելու խնդրէն աւելի փոքր բաներու պատճառաւ: Յանկարծ գիտնական մը, բնագիտութեան փրփէսոր մը, որ սեղանակիցներէն մին էր, մէջ մտաւ ըսելով, «Եթէ ինծի կը ներէք, երկուքդ ալ չիտակ էք եւ երկուքդ ալ սխալ էք: Հաւկիթները երեք վայրկեանէն աւելի կրնան մնալ ետոցող ջուրի մէջ, եւ տակաւին երեք չեփիլ, կրնան բոլորովին հում մնալ»:

«Ինչ. ետոցող ջուրը միշտ չեփեր: Հիմա պիտի ըսէք նաեւ թէ կրակը միշտ չայրեր»: «Այսու ամենայնիւ», ըսաւ փրփէսորը, «ճշմարիտ է որ ջուրը միշտ չեռար մի եւ նոյն ջերմութեան աստիճանի վրայ: Երբեմն 100 աստիճանէ բարձր ջերմութիւն պէտք է ջուրը եռացնելու համար եւ երբեմն ատկէ պակաս»: «Այսօր փոթորկալից օր է, ծանրաչափը վար կ'իջնէ: Շատ հաւանական է որ քու ջուրդ եփ կ'ելլէ 95 աստիճանի վրայ, որ հաւկիթը երեք վայրկեանի մէջ խաչելու բաւական չէ: Ուրեմն աղէկ խոհարարը պէտք է որ իր մօտ ծանրաչափ մը ունենայ, որպէս զի կարող ըլլայ հաւկիթ եփել ճիշդ պէտք եղած աստիճանով»:

Այս խօսքը քիչ մը ծաղրելի երեւցաւ սեղանակիցներուն, եւ ուստի փրփէսորը ստիպուեցաւ ըսել ուրիշ եւ աւելի զարմանալի բան մը: «Եթէ վաղը իմ աշխատանոցս գաք, ետոցող ջուրի մէջ թարմ հաւկիթներ պիտի դնեմ եւ թողում հոն կէս ժամ, կամ եթէ կ'ուզէք՝ կէս օր, եւ զանոնք ջուրէն դուրս կրնաք հանել այնպէս հում ինչպէս ջուրին մէջը դրուած ատենը էին: Աւելին կայ. թող կու տամ ձեզի որ ետոցող ջուր թափէք լերկ գլխուս վրայ» «Պարապ խօսք»:

«Եկէք տեսէք»:

Յաջորդ օրը ամբողջ խուսմը հաւաքուեցաւ փրփէսորին աշխատանոցը: Իւրաքանչիւրը մէյմէկ հաւկիթ բերած էր որպէս զի վստահ ըլլային փրփէսորին խաղ մը չխաղալուն: Տեսան որ նա կայնած էր տարօրինակ երեւոյթով եւ մաքուր ապակիէ գմբեթի մը քով որ մետաղեայ պատուանդան մը ունէր: Խուսմըն մէջէն մէկուն ըսաւ որ դուրս երթայ եւ պաղ ջուր լեցնէ պնակի մը մէջ: Հաւկիթները այս պնակին մէջ դրաւ, եւ պնակն ալ գմբեթին ներքեւը, տեսակ մը մեքենայի մը քիչ մը գործել տուաւ, եւ նոյն ժամանակ ապակի գմբեթը տկար կրակի վրայ դրաւ:

Իսկոյն ետալ սկսաւ ջուրը: Հաւկիթները կը ցատկոտէին անոր մէջ: Տասը վայրկեան ետքը խուսմըն հարցուեցաւ թէ կը կարծէին որ իրենց հաւկիթները եփած էին: Միարանութեամբ ըսին թէ եփած ըլլալու են: Հաւկիթները զգուշութիւնով ջուրէն

հանուեցան դգալով մինչ փրփէսորը կը ժպտէր: Մէկիկ մէկիկ կոտորուեցան եւ ահա բոլորովին հում էին: Անոնցմէ մէկն ալ եփուած չէր:

Փորձողութեան աւելի հետաքրքրաշարժ մասը կը մնար դեռ: Աւելի ջուր դրուեցաւ ապակի գմբեթին ներսի կողմը: Երբ ջուրը կ'եռար արագ արագ, փրփէսորը դուրս հանեց զայն, երկու ձեռքն ալ մէջը խոթեց, մաս մը իր գլխէն վեր բարձրացուց եւ իր լերկ գլխուն վրայ թափեց: Տիկինները սարսափով ճչեցին: Անոնց մէկուն ըսաւ որ մատը ջուրը խոթէ: Տիկինը այնպէս ըրաւ շատ արագ շարժումով, եւ յետոյ անոր վրայ նայեցաւ այնպիսի տարօրինակ զարմացումով որ ներկայ գտնուողներուն բոլորն ալ բարձրաձայն ծիծաղեցան:

«Իրաւ որ դրեթէ պաղ է», գոչեց տիկինը: Եւ իրօք այդպէս էր: Այն ատեն փրփէսորը սկսաւ յայտնել իր գաղափրը: Յիշեցուց իր բարեկամներուն թէ մենք օդեղէն ուղկիանոսի մը յատակը կը գտնուինք, օդային այդ ուղկիանոսը կը ճնշէ մեր վրայ եւ ամէն բանի վրայ որ ծովին մակերեսին հաւասար ցածութիւն ունի, մէկ քառակուսի մասնաշափին վրայ միջակ հաշուով տասնըհինգ լիտր ծանրութեամբ: Եթէ այս ճնշումը բոլորովին վերցուի ջուրի մակերեսէն օդը հանելով՝ ջուրը կ'եփի, կ'եռայ անոնց երեք տաքութիւն գործածուելու, սա պարզ պատճառաւ որ ջուրը կը ճգնի շոգիանալ: Ուստի փրփէսորին հարկ չէր որ այս նկարագրուած պարագային մէջ ջուրը ջերմութեան ցած աստիճանի վրայ ուժով ուժով եռացնելու համար բոլոր օդը հանէր իր ապակի գմբեթէն քանի որ իրական տաքութիւն կը գործածէր:

ԱՅՐՈՂ ԾԱՌԸ

Վերջերս Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին տնկաբանական պարտէզին հաւաքածոյին վրայ աւելցուեցաւ զարմանալի ծառի մը նմոյշը: Հաղիւ թուփէ մը աւելի բարձրութիւն ունի, բայց իր տեսակէն եւ զոլ ուրիշներ, իրենց բնիկ հողին վրայ՝ Հիմալայա լեռներուն մէջ ի Պիրմանիա ու Մալաքա թերակղզիին մէջ, տեսնուած են մեծ ծառի մը տարածութեամբ, յիսուէն մինչեւ եօթանասուընհինգ ոտք բարձր: Մատրասի մէջ գտնուած վերոյիշեալ նմոյշը շրջապատուած է՝ զօրաւոր վանդակորմով մը որուն վրայ գրուած է, «Վտանգաւոր — ամենուն արգելուած է դպչիլ այս ծառին տերեւներուն կամ ճիւղերուն»:

Ուրեմն արգելալ ծառ մըն է ասիկա պարտէզին մէջտեղը: Բայց ոչ ոք կը փորձուի անոր դպչելու, վասն զի ծառը «այրող ծառ» կը ճանչցուի: Այս անունը չիտակ չէ սակայն, վասն զի ծառը կը խայթէ մանաւանդ քան թէ կ'այրէ: Տերեւներուն ներքեւը խայթոցներ կան եղինճի խայթոցներուն նման, որոց երբ դպչի մարդ, մորթը կը ծակուի եւ մէջը կ'ընդունի հեղուկ մը որ կ'այրէ:

Խայթուածը արտաքին նշան չթողուր, բայց մարդ կ'ունենայ ցաւ մը որ ամիսներ կը տեւէ: Եւ մասնաւորապէս սաստիկ կ'ըլլայ խոնաւ օրերու մէջ կամ երբ վիրաւորուած մասը ջուրը խոթուի: Բնիկները Պիրմանիոյ այն մասին ուր այս ծառը կը բուսնի, այնչափ կը սոսկան կը սարսափին անկէ, որ աճապարելով կը վախճին երբ կ'առնեն անոր արձակած մասնաւոր հոտը: Եթէ դիպուածով դպչին անոր, գետին կ'իյնան, կը թաւալին կը գլորին երկար ատեն,

ճիշեր արձակելով: Անոր դպչող շուներ կը կաղկանձեն եւ կը վազուընտեն, միանգամայն խածնելով պատառելով իրենց մարմնին անոր դպած մասերը:

Չի մը որ «այրող ծառ»ին դպած էր, առդին անդին կը վազէր խենթի պէս, խածնելով ինչ որ առջեւն ելլէր, իր թէ մարդ: Մանապէս մէջ միտինար մը, որ այս տունկին մէկ տերեւը քննած ժամանակը ցուցամատով դպած էր անոր, քանի մը շաբաթ տառապեցաւ, եւ տասն ամիս ժամանակ ժամանակ սոսկալի ցաւեր կը զգար իր այդ մատին մէջ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՄԱՆԿՈՒՆՔ ԻՆՉ ԿՐՆԱՆ ԸՆԵՆ

Աւետիքի խմբագիրը երկու ամիս առաջ շատ սիրուն յօդուած մը գրած էր մանկանց վրայ: Երբ մանկանց վրայ կը խօսուի, անոնց ապագայի մասին ունեցած նշանակութիւնը կը յիշուի ընդհանրապէս: Կ'ըսենք թէ երբ անոնց վրայ նայինք, պէտք է յիշենք որ ապագայի իշխանները, քաղաքագետները, փիլիսոփաները, եկեղեցականները եւ ուսուցիչներն անոնցմէ պիտի ելլեն: Շատ ճշմարիտ է այս, եւ շատ կարեւոր իրողութիւն մ'է, զոր միշտ մեր աչաց առջեւ ունենալու ենք: Սակայն մոռնալու չենք թէ մանկունք ներկային մէջ ալ նշանակութիւն մը ունին, թէ անոնց ինչ ինչ յատկութիւնները այժմ իսկ կարեւոր դեր կը կատարեն մեր կենաց մէջ: Վերոյիշեալ յօդուածին մէջ մանկանց այդ յատկութիւնները եւ անոնց ներկային մէջ ունեցած նշանակութիւնը յիշուած էին: Գիտենք թէ մանկունք շատ բան պիտի ընեն ապագային, բայց հիմա իսկ շատ բան կրնան ընել:

Մանկանց նշանակութիւնը դիւրեւ կը հասկնանք եթէ երեւակայենք որ ժամանակ մը մենք բոլորովին հեռանանք անոնցմէ, կամ անոնք հեռացուին մեզմէ: Եթէ չունենանք մեր քով պղտիկ մը որոյ երեսը եւ մազերը շոյնք եւ որոյ խաղերը դիտենք, կամ եթէ մեր տունները եւ փողոցները դատարկանան այն խաղացող եւ վաղճառող բազմութենէն, այն անմեղ, վստահող, երջանիկ եւ սիրող էակներէն, կեանքը շատ աւելի անհրապոյր պիտի չըլլար արդեօք: Թերեւս կենայ մարդ մը որ երբեք չաղդուի այսպիսի փոփոխութենէ, բայց ինչպէս Աւետիքի խմբագիրը կ'ըսէ, աղէկ կ'ընենք առանձին չմնալ այնպիսոյն հետ երբ մութը կոխէ, եթէ արժեքաւոր բան մը ունինք մեր վրայ: Այսպիսի անձինք կրնան կենալ, ինչպէս կրնան կենալ մանկունք որ չունենան մանկանց յատկանիշ եղող «անմեղութիւնը, վստահութիւնը, երջանկութիւնը եւ սէրը»: Բայց ասոնք պէտք է բացառութիւն համարինք: Մարդ մը որ երբեք պատեհութիւն չունի լսելու աղայոց երգը եւ ծիծաղը, կամ դիտելու անոնց կատակը եւ խաղը, զժաղդաբար դուրկ է կենաց բանաստեղծութեան մէկ մեծ մասէն, ինչպէս նաեւ հրահանգիչ կարեւոր աղբեցութենէ: Եթէ կը բնակինք այնպիսի փողոցի մը մէջ ուր առաւօտէ մինչեւ երեկոյ մեծ անցողաբաժ կայ եւ ուր, սակայն, չկան խաղացող մանկունք, շուտով պիտի ձանձրանանք փողոցի տեսարանէն եւ աղմուկէն: Ինչ երեւցած կենդանութիւնը շատ ներշնչիչ պիտի չերեւի մեզ շարունակ: Շատ հետաքրքրական է դիտել գործի մարդոց աճապարոտ կամ անձկոտ անցողաբաժը, կամ

գիտել ինչ որ կենաց դրական եւ յաճախ անհրապոյր կողմը կը ներկայացունէ, բայց կ'ուզենք, գէթ ատեն ատեն, հացի խնդիրը թելադրող առարկաներէն դարձունել մեր աչքը անհոգ էակներու անհոգ խաղերուն: Կարծես մանկունք կը թելադրեն մեզ թէ կեանքը լոկ գոյութեան մարտ չէ, այլ անոր մէջ կ'աճին նաեւ «անմեղութիւն», վստահութիւն, երջանկութիւն եւ սէր:»

Մանկունք այսչափ բան կրնան ընել իրենց բնութեան բերմամբ, առանց արտաքին օգնութեան, սոսկ իրենց բնազդմամբ: Անտառին անշուք եւ տփգոյն վարդը, մարդուն ձեռքով երբ մշակուի, կ'ըլլայ մեր պարտէզին ծաղկանց կարմրագեղ եւ անուշաբոյր թագուհին: Մանկան հրապոյրներն ալ ո՞րքան կը բազմապատկուին երբ վարպետին խնամոց յանձնենք զայն: Դժուար չէ օրինակներով ցուցնել թէ կրթութիւնն այս մասին ինչ մեծ ազդեցութիւն ունի: Հոս վերջերս երկու առիթներով տեսայ թէ կրթեալ տղայք ինչ կրնան ընել: Նշանաւոր օրինակներ չեն ասոնք երբեք, բայց կրթութեան ազդեցութիւնը բաւական նշանաւոր աստիճանու կը ցուցնեն, եւ այսպիսի օրինակներ են որոց մէջ հարկաւոր եղած կրթութիւնը ո եւ է քաղաքի կամ գիւղի, եւ ո եւ է դպրոցի մէջ գործադրելի է:

Տղայոց վարժարանի մը ամսական խառն գէտին մէջ ենք: Տրամախօսութիւն եւ անտեսախօսութիւն տեղի կ'ունենան, եւ ասոնք որքան ալ անկատար ըլլան, շատ հաճելի տպաւորութիւն կը գործեն, վասն զի դերակատարները տղայ են: Բայց հանդէսը գլխաւորաբար նուազահանդէս է, եւ երաժշտութեանց գլխաւոր մասը կը կազմեն տղայոց երգեցողութիւնք: Անգամ մը Աւետարանի մէջ վիճաբանութիւն մը կար թէ արական թէ իգական երգեցողութիւնը դերազանց է: Այդ վիճաբանութեան մէջ իրաւունքը ո՞ր կողմն ալ ըլլար, սա յայտնի է թէ փոքր տղայոց ձայնին մէջ արական եւ իգական ձայնի ինչ ինչ առաւելութիւնք միացած են եւ կարծես անոնց թերութիւնները չունին: Ոմանք կը կարծեն թէ կանանց խմբերը չսողող մեծ կորուստ մը ըրած չըլլար: Ուրիշներ արանց խմբերը ըստ բաւականին նրբաձայն չեն գտներ: Բայց տղայք, եթէ լաւ կրթուած ըլլան, կարծեմ թէ կրնան գերազանցել իրենց երէց եղբայրները եւ քոյրերը: Զարմանալի չէ ուրեմն որ Էտինսկո-Բիլի քաղաքապետը այս դպրոցին աշակերտաց երգեցողութեան մոտիկ ընելէ ետքը առաջնակարգ երգիչ անուանեց զանոնք: Երբ մեղմ կ'երգեն, երբ զօրաւոր կ'երգեն, երբ մեղմէն զօրաւորին վամ զօրաւորէն մեղմին կ'անցնին, ամէն ատեն քաղցրութիւն եւ ներդաշնակութիւն կը տիրեն անոնց ձայնին մէջ: Առանձնեղբի մէջ կանայք անզուգական կը համարուին, բայց այս աշակերտաց մին համարձակեցաւ կանացի ձայնով մրցիլ անոնց հետ առանձնեղբի մէջ իսկ, եւ գոհ ըրաւ բոլոր հանդիսականները: Տարակոյս չկայ թէ այս տղայոց երգեցողութեան ազդեցութեան մեծապէս կը նպաստեն իրենց մանկական երեւոյթը եւ անմեղ պարզութիւնը: Գիտենք թէ չափահաս երգիչներ յաջողելու կամ փայլելու փափաքով կ'երգեն, եւ երբեք անտարբեր չեն կրնար ըլլալ իրենց երգին ազդեցութեան մասին: Բայց այս տղայք կ'երգեն անմեղ անտարբերութեամբ, հանդարտ եւ անսեթեւեթ: Մեր Արեւելքի մէջ տղայոց ձայնին յարգը ճանչցուած է, բայց

գժեղագրար ձայն կրթելու սովորութիւն չկայ: Իսկ մեր աւետարանական հասարակութեան երգչաց քանի մը խումբերուն մէջ մանկական ձայնի երբեք կարեւորութիւն տրուած չէ: Կ'արժէ մեր շատ մօտը գտնուող մանկական այս կարեւոր դրամագլուխէն օգուտ քաղել:

Միւս օրինակը տեսնելու համար պէտք է փողոց ելլել: Կիրակնօրեայ դպրոցի մը տարեկան դաշտային խնջոյքին օրն է: Իբր 1,200 տղայք եւ աղջիկներ պիտի երթան այդ խնջոյքին, որոյ վրայ թերեւս չաքաթներ առաջ կ'երազէին: Ասոնք երկար թափօր մը կազմած երկաթուղեայ կայարանը կ'երթան, ուր մասնաւոր կառախումբ մը իրենց կը սպասէ: Համազգեստ հագած տղայոցմէ կազմուած նուագաձու խումբ մը թափօրին առջեւէն կ'երթայ եւ ետանդան ինչ նուագներով փոքրիկ զօսազնացներուն աշխոյժը կ'աւելցունէ: Ասոնց ետեւէն տղայք զոյգ զոյգ կը քայեն, իւրաքանչիւրը թիթեղեայ աման մը կ'ախած իւր վիզէն: Մեծ մասը բոկոտն են եւ վիրաւոր ոտքեր ունին — աղքատութեան եւ անհանդարտութեան նշան — բայց կանոնաւոր կը քայեն պարզ եւ ճշմարիտ զուարթութեամբ եւ ուրախութեամբ: Նուագաձու տղայոց երկրորդ խումբ մը կու գայ, որում կը հետեւին աշակերտուհիք որք իրենց եղբայրներէն չեն տարբերի իրենց սրտին զգացմանց տեսանելի արտայայտութեան մասին: Այս երկար թափօրը քաղաքին ամենէն մեծ եւ գործունեայ փողոցներէն կ'անցնի, եւ այս տղայք եւ աղջիկունք իրենց ներդաշնակ նուագաձութեամբ, իրենց հանդարտ եւ կանոնաւոր քալուածքով եւ իրենց երեսին վրայ վառող զուարթութեամբ աճապարոտ անցորդներուն եւ բազմազբաղ խանութպաններուն ուշադրութիւնը կը դրաւեն: Տարակոյս չունիմ որ ամէն ոք վայրկեան մը կը մոռնար իւր անձը եւ անձնական գործերն ու հոգերը, եւ իրական վայելք մը կը զգար, բարձրացուցիչ ազդեցութիւն մը կ'ընդունէր ի տես այս փոքրիկներուն:

Եթէ մանկունք կրթութիւնը ըստ արժանւոյն, անոնց նշանակութիւնը մեծապէս կ'աւելունայ ոչ թէ միայն ապագային այլ նաեւ ներկային համար:

Էտինսկո-Բիլի
Օգոստ. 30, 1895

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԱՇԽԱՏԱՌՈՐԱՅ ՄԵԾ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ
(Շար. Զաքարիայ Իւլիէն Լ. Վերլ)

Նպաստել: Ինչ է այս հսկայ շարժման նպատակը՝ կը հետաքրքրուի մարդ հարցնելու: Կը պատասխանենք թէ նպատակը պարզ է եւ այս շարժման արժանաւոր. այն է «Աշխարհը շահիլ Քրիստոսի համար»: Նպատակ ունին ջանալ, ճգնիլ, «վասն Քրիստոսի եւ Եկեղեցւոյն»: Կը պատրաստեն զաշխարհ Քրիստոսի թագաւորութեան համար. կը ջանան փութացնել Անոր թագաւորութեան գալուստը, պատրաստելով (ա) բարի, զգաստ եւ առաքինի քաղաքացիներ, (բ) հաւածելով մոլութիւններ, (գ) վերցնելով բաժանման պատճառներ ազգաց եւ ժողովրդոց մէջէն, (դ) մշակելով ոգի միաբան գործունէութեան ամէն բարի նպատակաց համար: Այս վախճանին հասնելու համար կը գործածեն միջոցներ. (ա) Մասնաւոր փոյթ ունին աշխարհ աւետարանելու գործին — միսիոնարութեան: (բ) Գիշերահատական շարժման կը նպաստեն: Կը խօսին, կը քարոզեն, կը հրատարակեն գիշերահատական սկզբունք: Կը ջա-

նան զմարդիկ զգաստութեան առաջնորդել ժողովներով եւ այլ զանազան միջոցներով: (գ) Կիրակիի պահպանութեան մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայեն, որոյ զանցառութիւնը աղբիւր է զանազան ընկերական եւ անհատական չարեաց: (դ) Կը մշակեն բարի քաղաքացիութեան տարերքը ճառախօսութիւններով, ժողովներով, եւն. (ե) Կը հատուցանեն կանոնաւոր եւ համեմատական տուրք հոգեւոր եւ բարեսիրական նպատակաց եւ այսպիսի փաստերու, ի մասնաւորի միսիոնարական փաստին, յառաջացման համար: (զ) Կը ջանան ազդու միջոցներով խափանել բազախաղի եւ վիճակահանութեան եւ այլ զանազան վնասակար եւ յոռի սովորութիւններ: (է) Կ'արթնցունեն ժողովուրդը քուէատուութեան լաւ եւ յոռի կիրառութեան վրայ որպէս զի քուէատուութեանց արդեամբ իմաստուն եւ երկիւղած մարդիկ կարգուին վարչական պաշտօններու վրայ: Առանց ընդ երկար եւ մանրամասնօրէն տալու ժողովոց ծրագիրը բաւ ըլլայ ըսել ընդհանուր կերպով թէ առհասարակ այսպիսի խնդրոց վրայ էին բոլոր գլխաւոր ճառերն եւ ուղերձները որոնցմով զբաղեցաւ համաժողովը 5-6 օրերուն մէջ: Զորեքշաբթի երեկոյ 19 եկեղեցեաց մէջ նախապատրաստական ժողովներ եւ ուղերձներ եղան: Հինգշաբթի կէսօրէ առաջուան ժողովները ողջունի եւ բարեմաղթութեանց նուիրուեցան եւ կարի յուզիչ էին: Ուրբաթ եւ շաբթ օրեր վերոյիշեալ ընդհանուր խնդիրները յուղուեցան եւ տեղեկագիրներ տրուեցան: Կիրակի օր Պոսթընի եւ չրջակայից մէջ Քրիստոնեայ Աշխատաւորաց քարոզներ տրուեցան: Երկուշաբթի օր այլ եւ այլ պատմական վայրերու այցելութիւններ տրուեցան եւ պատմական եւ հայրենասիրական ճառեր խօսուեցան: Հոսկի ուրեմն եկաւ վերջին նիստը յորում այլ եւ այլ խընդիրներ որոշուեցան եւ առաջիկային համար ուղղութիւններ տրուեցան եւ տարեկան քարոզն խօսուեցաւ: Հանդիսաւոր էր ժողովին վերջին ժամը որ նուիրման (consecration) պաշտաման յատկացուեցաւ. դադարեցան ամէն խանդավառ շարժում եւ ժողովն առաւ լուրջ կերպարանք մը. իւրաքանչիւր նահանգի եւ երկրի ներկայացուցիչք յառաջ եկան իրենց ուխտերով եւ նշանաբանովն առաջիկայ տարուան համար: Սրտեր աւելի բաց էին այս ժամէն տաւալութիւն առնելու համար. կարծես Սուրբ Հոգւոյն գործողութեան ժամն էր այն եւ տարակոյս չունիմ թէ նա գործեց շատ սրտերու մէջ երբ սրտերն առաւել ազդուած էին եւ աչքերն արտասուօք լեցուած: Ո՛հ, ո՞վ կրնայ գնահատել այսպիսի ժողովոց մէջ վայելուած օրհնութիւնները:

Կապաւորած գործը: Այս շարժման արդիւնքը բնականաբար ընկերութեան նպատակին իրականացումն է. եւ արդարեւ իրականացած են ընկերութեան նպատակներն: Անցեալ 6 տարուան միջոցին այս ընկերութիւնը եկեղեցւոյն վրայ աւելցուցած է 816,335 անդամ: Քրիստոնէական եկեղեցւոյն մէջ յարանուանական խտրութիւնները խիստ մեղմացուցած է: Այս համաժողովին մէջ 33 յարանուանութիւններ կայացուած էին, բայց ժողովուրդէն ոչ ոք կարող եղաւ յարանուանական խտիր նշանաւորել: Քրիստոնէական ոգի եւ միաբանական գործունէութիւն կը տեսնուէր միայն: Իւրաքանչիւր ոք հրճուանօք կ'ունկնդրէր պերճախօս առննաբանին, առանց գիտնա-

լու թէ անոնք ինչ կրօնական կամ յարանուանական համոզումներ ունենին, Բուսն ընկերութիւնը ժողովական երէցէ մը կազմուած է: Այսմ երկրակալներ մեծամասնութիւն կը կազմեն անդամակցութեան մասին, մկրտականք կը մրցին, ուրիշ 30 յարանուանութիւնը մասնակցած են եւ ամէնքը միասին կը գործեն, նոյն ոգին, նպատակը, ուխտը, միջոցները եւ կերպերը ունենալով մէջերնին: Միութեան ոգիէն զատ գործունէութեան ոգի եւս մշակած է սոյն ընկերութիւնը: Նաեւ անոր այս տարեկան ժողովները սքանչելի պատենութիւններ կ'ընծայեն լաւ ձեռնարկներ ծանօթացնելու կամ հրատարակելու: Այս տարի «Համաժողովի յիշատակ» անուամբ պահարանով մը կարգ մը գրութիւն ցրուեցին հազարաւորաց եւ բիւրաւորաց որով ծանուցին օգնող ձեռաց եւ պատրաստ սրտերու միջոցաւ «Լուիկ Աւետարանչութիւն» կոչուած գրութիւնը: Շահադէտ մարդիկ այնպէս արթուն էին այս միջոցաւ ծանուցանելու իրենց վերաբերեալ բաներ որ փողոցները եւ գետինները ծածկուած էին նուիրակաց ձեռքը մղուած ծանուցման թղթերով որ նետուած էին:

Ծանօթութիւն: Ուշադրութեան արժանի էր նաեւ սա պարագան որ բոլոր ճառախօսք ընտրանաւ առնուած անձինք էին եւ ժողովականաց վրայ խիստ լաւ տպաւորութիւններ յառաջ բերել յաջողեցան: Երկրին լաւագոյն, իմաստասիր, հանճարեղ, տաղանդաւոր եւ առաջնակարգ բեմասացները հրաւիրուած էին համաժողովը օգտակար եւ արդիւնաւոր գործելու: Օտար երկրացիներ կայացուցիչը պատիւ բերին իրենց երկրին եւ ազգին իրենց ատենախօսութեամբը: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Պատ. Նայթ-Չէփլին, Լոնտոնի պատուիրակը: Կարող չեղայ ստուգել թէ ո՞ր եկեղեցւոյ հովիւն էր ինքը, բայց իր ձիրքերը եւ յուզիչ ատենախօսութիւնները կը ցուցնէին թէ Սփըրքընի երկրէն կու գար: Մ. Մուտի եւս իր տեղը ունէր այս հոգեկաւոր ատենախօսներու շարքին մէջ: Այս ճառախօսք յատկապէս հայթայթուած էին երկրին այլ եւ այլ կողմերէն եւ իրենց ճանապարհի եւ ուսման ծախքերն հոգացուած էին: Այսպէս ահա բոլոր ճառերը առանց բացառութեան էին ազգու, շինիչ, նպատակին դարձող եւ պատուական խորհուրդներ պարունակող ճառեր: Տարակոյս չունիմ թէ չնորհիւ ճառախօսից հօգօր ազդեցութեանց, բոլոր պատուիրակը դարձան իրենց տեղերը ոչ միայն գոհ սրտերով, այլ նաեւ ազնուացեալ սրտերով, խանդավառ զգացմամբ, ճոխ խորհուրդներով ու բարի որոշմամբ: Մեզ համար ուրախալի է որ այս պատուական ճառախօսներուն մէջտեղ ունէին երկու պատուարժան Հայ պատուելիներ որք եւս իրենց պերճ եւ գողտրիկ ճառախօսութեամբը պատուաւոր ներկայացուցին ազգը որուն կը վերաբերէին իրենք:

Գրեթէ յառաջ քերող ձեռքներ: Ուրիշ լաւ հանգամանք մը եւս այս էր որ համաժողովին մէջ ամենամեծ զրգիւռ եւ մրցում արթնցունող միջոցներ կը գործածուէին որով բարձրագոյն գործունէութիւնը կ'ապահովուէ ընկերութեան մէջ: Պատուոյ դրօշակներ գողտրիկ ատենախօսութիւններով եւ գովեստի շնայլ բանահիւսութիւններով կը արբուէին այն մասնաւոր ընկերութեանց որ տարուան ընթացքին մէջ մեծագոյն եւ լաւագոյն գործունէութիւնը ցուցած են: Բիւ-

րաւորաց առջեւ այսպէս պատուուելու եւ դրօշակներով փառաւորուելու համար արեւմտեան չափ ճգնիլ կ'արժէ արդարեւ: Ունին նաեւ պատուոյ անուանց ցուցակ մը (Roll of Honor), որոյ մէջ կ'անցնին այն անձանց անունները որոնք այսինչ չափ գումար կու տան միսիոնարական գործոց ի նպաստ, եւ այդ անունները ամենայն փառաւորութեամբ կը կարգացուին այդ հոծ բազմութեանց առջեւ:

Ահա: Յիշատակելու արժան հանգամանք մըն է ընկերութեան աճումը: Ընկերութիւնը 14 տարուան կեանք ունեցած է դեռ, եւ այս միջոցին ունեցած աճումը խիստ նշանաւոր եւ ուշագրաւ է: Այս միջոցին ընկերութիւնը աճած է 1 ընկերութեանէ 41,229 ընկերութեան, 36 անդամէ 2,473,740 անդամի, մէկ երկրէ ելած է ու բոլոր աշխարհ տարածուած: մէկ յարանուանութեանէ 33 յարանուանութեան անցած, մէկ ազգէ բազմութիւ ազգաց, լեզուաց եւ երկիրներու մինչեւ Ովկիանու հեռաւոր կղզիները: Եւ այս դարմանալի աճումը եւ տարածումը ունեցած է ընկերութիւնը, առանց վճարեալ պաշտօնեաներու, լոկ անդամոց անխոնջ աշխատութեամբը:

Ծանօթութիւն: Յիշենք նշանաւոր պարագայ մի եւս եւ վերջացնենք, եւ այս է ընկերութեան կազմակերպութեան կամ սահմանադրութեան անփոփոխ մնալը: Նկատելի հանգամանք մի է այս եւ քիչ մ'ալ դարմանալի որ այս միջոցներու մէջ տարածուած ընկերութիւնը, աշխարհը գրկող շարժում մը, ձեւով, սահմանադրութեամբ, կերպերով եւ միջոցներով իր նախնական վիճակին մէջ կը մնայ եւ կը շարունակուի: Այս որչափ որ պատուաբեր է հիմնադրին մտաւոր կորովին, որ նաեւ այնքան յաջողակութեամբ կը կառավարէր 41,229 ընկերութեանց միացեալ մարմինը ինչպէս զիւրութեամբ կը կառավարէր միակ ընկերութիւն մը, նոյնքան եւս ստոյգ նշան կրնանք համարիլ թէ այս ընկերութիւնը կամ այս հսկայ շարժումը աստուածային առաջնորդութեան արդիւնք է եւ թէ յարմար է դարձու ոգւոյն եւ արժան է տիեզերական ընդհանրացման եւ հեռեւապէս արժանի է մեր ամենուս խոր սքանչացման, ուշադրութեան եւ համակրանաց:

Քանի մը դասեր կրնանք քաղել համաժողովին այս տպաւորութիւններէն:

1. «Տէրը կը թաղաւորէ» Աստուած իր գործը յառաջ կը տանի: Իր խոստումները կը կատարուին: Այսօր իր որդիները երկրի ծայրերէն սկսած է հաւաքել: Սքանչելի յաղթանակ դարուս սկեպտական ոգւոյն առջեւ: Պարտինք ուշադրութիւն ընծայել այս իրողութեանց:

2. Աշխարհ շարժման մէջ է դէպ ի լաւը: Եթէ մենք անտես առնենք այս իրողութիւնը՝ զմեզ չարաչար կը վնասենք: Աչքերնիդ վերցուցէք եւ ժամանակիս այս հսկայ շարժումը դիտեցէք եւ պիտի տեսնէք թէ այս է՝ այսօր անհերքելի իրողութիւն մը: Պարտինք հետեւիլ այս շարժման, օգնենք սնոր եւ օգտուինք անկէ:

3. Քրիստոնէութիւնը գործութիւն է: Յաղթանակած է արդէն, եւ ժամանակիս հօգօր արդիւններու դէմ, հրապոյրներու դէմ, անհաւատութեան եւ սրտի ապականեալ եւ քնական միտմանց դէմ անոր այս հսկայ շարժումն ու յառաջդիմութիւնը սքանչելի է, եւ մեծ հաւաստիք թէ նա իր պահանջները պիտի կատարելագործէ, թէ մենք

պիտի տեսնենք բոլոր երկիրը լեցուած Տէրով փառքովը: «Եւ ամէն ով որ անոր հաւատայ՝ պիտի չամչնայ»:

4. Կրնանք այժմէն եւ այս բացուածքէն դիտելով գուշակել 20-րդ դարը եւ անոր վիճակը: Եւ կը համարձակինք ըսել թէ աշխարհ, անցնելէ ետեւ քարի, երկաթի, պղնձի, թղթոյ, հնարքներու դարերէ, պիտի վայելէ Քրիստոնէութեան դարը: «Երանի անոր որ իմ վրայովս չգայթակղիր»:

5. Չեմ կարծեր թէ յանդգնութիւն մը պիտի ըլլայ խորհիլ նաեւ թէ քրիստոնեայ աշխարհը վերջապէս գտած է զազանիքը եւ միջոցը որով պիտի փութացնէ Աստուծոյ թաղաւորութեան եւ Հազարամեայ երջանիկ դարուն գալուստը: Այս համաժողովին ներկայանալէս հետէ՝ համոզուած եմ թէ եթէ երբէք Հազարամեան պիտի գայ մեր հասկցած կերպովը, պիտի գայ այս հսկայ շարժման միջոցաւ եւ թէ իրօք կարելի է մեզ ունենալ եւ վայելիլ այդ դարուն փառաւոր արտօնութիւնները:

Ուսթըր
Օգոստ. 2, 1895

Գ. Կ. ԲԵՐԿԵՆ

ԱՁԴԵՐ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԿՈՄԻՏԵԱՍ Ա. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՌՁԵՆՆ

ԲԱՌԱՊԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԵՆ-ԳԱՂԱԿԵՐԵՆ

Նոր տպագրութիւն (երկրորդ), ուղղեալ եւ յաւելեալ, աւելի քան 50,000 բառ, ոճ եւայն, էջ իբր 1,000, ընտիր թղթի վրայ մաքուր եւ յստակ տպագրութեամբ եւ զօրաւոր կազմով:

Բաղմաշխատ հեղինակին սոյն օգտակար գործը կը բովանդակէ հին եւ նոր հայերէնի գրեթէ բոլոր բառերէն զատ գիտական եւ արուեստական բազմաթիւ բառեր, ոճեր եւ ասացուածներ հանգերձ իրենց գաղղ. թարգմանութեամբն: Բառից զանազան առումները բացատրուած են բազմաթիւ օրինակօք: Գործոյն վերջը աւելցուած է գաղղիերէն լեզուի անկանոն եւ պակասաւոր բայից պարզ ժամանակներու մէկ ցանկն հանդերձ պիտանի եւ կարեւոր ծանօթութեամբը:

Գին՝ զօրաւոր քաղթօնէ կաղմ՝ 25 դան: Լաթակաղմ 27, կիսակաղի 32 դան: Կեդրոնատեղին է Յ. Մատթէոսեան վաճառատունը, թիւ 27, Ֆինճանճըլար եօղուչու, Կ. պոլիս: Կը դտնուի Պ. Պալենցի եւ բոլոր հայ գրավաճառացքով, ինչպէս նաեւ Բերա, Մեծ փողոց, Վայսի եւ Քայի գրատունները եւ Ղալաթիա, Մահմուտիէ ճառտէսի, թիւ 42, Ռօման եւ Ընկ. թղթավաճառանոցն:

ՀԱՅՈՒՇԵԱՅ ՎԱՐՄԱՐԱՆ ՅԱՏԱԲԱՐԱՐ

Վարժարանիս խնամակալութիւնը հարկադրուած է ծանուցանել թէ տեղւոյ անձկութեան պատճառաւ պիտի չկարենայ այս տարի այլ եւս նոր աշակերտութիւններ ընդունիլ:

Խնամակալութիւն

Սովորական աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 8ին, Պայլել Հառուսի մատրան մէջ: Աղօթքի նիւթն է՝ «Ուրեմն եւ Բնայեալ ա մեծ շարժութիւնը ընէ՛մ, Եւ Աստուծոյ դէմ մեղանքէմ» Մն. ԼԹ. 9:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պետ. 2 ըստ 806., եւ սեպտ. 14 ըստ 1 տոմ. 1895

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ շաբթու Սէտանի պատերազմին 25-րդ տարեդարձին մեծ հանդիսիւ տօնուելուն ահնարկութիւնն ըրինք. Տօնը տեղի ունեցաւ անցեալ երկուշաբթի օր եւ վերջեւ կայսրն հետագայ հեռագիրն ուղղեց Պիզմարք իշխանին. «Այսօր, երբ բովանդակ Գերմանիա կը տօնէ Սէտանի պատերազմին քսանեւ-հինգամեակը, սրտիս զգացումները կը մղեն զիս անդամ մը եւս վստահացնել Ձեր Բարձրութիւնը թէ միշտ ամենախորին երախտագիտութեամբ պիտի յիշեմ անջնջելի ծառայութիւնները զորս Ձեր Բարձրութիւնը այն մեծ թուականին մատոյց հանգուցեալ մեծ հօրս, Հայրենիքին եւ զերմանական դատին» Իշխանն, ի պատասխանի, իր խորին շնորհակալութիւնն յայտնեց այս հեռագրին համար. Այս տօնին ամենէն հաճելի դէպքերէն մին եղաւ պալատան մօտ հաւաքուելը 30,000է աւելի զպրոցական տղայոց, որ կը ներկայացնէին Պերլինի բոլոր զպրոցները թուով 231, եւ որ իրենց մանկական յստակ ձայներով երգեցին զերմանական անգղային երգը, երբ կայսրը կ'անցնէր թաւ, այս տօնին վրայ խօսելով, կ'ըսէ թէ ժամանակին բոլորի ազդեցութեանը տակ Ֆրանսա թերեւս պիտի վարժուէր մոռնալ իր պարտութիւնները, կամ գէթ տարիներ անցնելով պիտի ըմբանար այսպիսի անօրինակ աղէտէ մը յառաջ եկած նկուկութեան սուր զգացումը, եթէ Գերմանիա իր յաղթանակները մեծ հանդիսիւ տօնելով վերստին չբանար քսանեւհինգ տարի առաջ բացուած շէրքը: Թաւ կը կարծէ թէ Գերմանիա այսպէս ընելով նշանաւոր ծառայութիւն մատոյց Ֆրանսայի:

Սիպերիական մեծ երկաթուղւոյն թոմարէ անդին երկարող հատուածին չինութիւնն սկսաւ: Դատապարտեալներ կ'աշխատցուն: Ասոնց իւրաքանչիւր օրուան գործը երկօրեայ բանտային աշխատութեան հաւասար կը հաշուուի: Երբ իրենց պատժոյն պայմանաժամը լրանայ, 30 առ հարիւրը պիտի ընդունին այն վարձքին զոր պիտի ընդունէին եթէ ազատ գործաւոր եղած ըլլային: Սեւ Ծովուն եւ Պալթիկ Ծովուն միջեւ ջրանց մը բանալու խորհուրդն սկսած է որոշ ձեւ ստանալ: Կ'ուզուի որ ջրանցն սկսի ի Բիկա Պալթիկ Ծովուն եզերքը, հետեւի Տունա, Պէրէգլիսա եւ Տնիբեր գետերուն ընթացքին, եւ վերջանայ Սեւ Ծովուն եզերքն ի Քերսոն: Զրանցին երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 1,600 հազարամետր, չինութիւնը պիտի տեւէ առնուազն 5 տարի, եւ ծախքը կը հաշուուի 200 միլիոն ռուպլ:

Հալանայէ հասած սեպտ. 3 թուականի հեռագրէ մը կ'իմացուի թէ սաստիկ ճակատամարտ մը տեղի ունեցեր է 850 սպանիական զօրաց եւ 3,500 ապստամբներու միջեւ, եւ տեւեր է ութ ժամ: Վերջապէս սպանիական զօրքերն յաղթական ելեր են: Ունեցեր են 13 սպանեալ եւ 48 վիրաւորեալ, մինչ ապստամբներուն կորուստն եղեր է 36 սպանեալ եւ 80 վիրաւորեալ: Նիւ-Երէզիլ լուր հասած է նորագոյն կռուոյ մը վրայ, որուն մէջ Սպանիացի յաղթուեր են կորսնցնելով 8 սպայ եւ 600 զօրական: Թերեւս այս կը պարզէ սա խնդիրը թէ ինչո՞ւ սպանիական կառավարութիւնը որոշեց 20,000 նոր զօրք զրկել ի Գուպա նոյեմբերի

մէջ: Չերեւի թէ Մարաջախտ Գամիոս շատ յառաջդիմութիւն կ'ընէ կղզին խաղաղեցնելու գործին մէջ: Ընդհակառակն մինչեւ ցարդ չէզոք մնացած նահանգներ վերջերս ապստամբներուն կողմն անցան: Ասկէ առաջ ապստամբութիւն մը ծագեցաւ այդ կղզւոյն մէջ 1868ին եւ տեւեց մինչեւ 1877: Սպանիա պարտաւորուեցաւ 150,000է աւելի զօրք զրկել հոն մինչեւ որ վերջապէս ջնջուեցաւ ապստամբութիւնը, բայց պատերազմը մայր հայրենիքին ելեւմտական անկմանը պատճառ եղաւ: Կ'երեւի թէ արդի տազնապն ալ երկարատեւ պիտի ըլլայ, եթէ գէնքէ զատ ուրիշ միջոցներ ձեռք չառնուին:

Աւստրիական արքիդուքս Լաուիսլաւս, որուն մեծ հայրը Կայսեր մեծ հօրը եղբայրն էր, եւ որուն մայրը Պուլկարոյ Ծէրտինանտ իշխանին քոյրն է, անցեալ շաբթու մեռաւ այն վէրքէն զոր որսորդութեան միջոցին զիպուածաւ առաւ իր հրացանէն:

Կը ստուգուի թէ Միւնիխ զօրավարը, որ ամբաստանած էր զերման սպաններն իբրեւ թէ 1870ի պատերազմին ատեն գողութիւն ըրած ըլլան, անցեալ տարի փարիզեան ատեանէ մը դատապարտուած է իբրեւ զրպարտիչ եւ բռնադատուած է 1,000 Ֆրանքի տուգանք մը վճարել: Զայս նկատելով, Գերմանացիք որոշեցին այլ եւս ուշադրութիւն չընծայել անոր նամակին: Անվերսի մէկ թերթին թղթակիցը կը պատմէ թէ գերմանացի զօրքերը գողութիւն մը ըրին Մէցի մօտ դղեակի մը մէջ, բայց երբ դղեակին տէրը բողոքեց՝ հարցաքննութեան մը ձեռնարկուեցաւ, եւ երկու զինուորներ յանցաւոր գտնուելով հրացանի բռնուեցան:

Գերմանիոյ Կայսրն անցեալ ուրբաթ օր Պերլինէ մեկնելով գնաց բրուսիական բանակին մեծ ռազմափորձերուն ներկայ ըլլալուն: Ն. Վեհափառութեան բնակատեղին է Շթէթին, Օտէր գետին բերանը, ուր Աւստրիոյ Կայսրը եւ Սաքսոնիոյ Թագաւորն հասան երկուշաբթի եւ շատ ուրիշ նշանաւոր հիւրերու հետ նոյն երեկոյ ներկայ եղան արքայական դղեակին մէջ տրուած հացկերոյթի մը:

Ֆրանսական ռազմափորձերն յառաջ կ'երթան միեւնոյն ժամանակ, եւ ամենէն աւելի ուշադրութիւն զբաւող պարագան է ներկայութիւնը ռուսական մասնաւոր պատուիրակութեան պետ ռուս Տրակովիւրով զօրավարին, որ մեծ պատիւ կ'ընդունի եւ կ'իրակի օրուան ռազմափորձերուն ատեն Ֆրանսայի Նախագահին կողքին մէջ բազմեցաւ: Թերեւս, իբրեւ ասոր հակադիմ, Գերմանիոյ նախարարապետ Հոնէնլոնէ իշխանը այս շաբթու կ'այցելէ Սթ. Փեթըրսպուրկ, ուր հասաւ երեքշաբթի եւ կայսրանին մէջ ընդունուեցաւ գերմանական դեսպանէն: Զորքաբարձի երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Չարին հետ, յետոյ պատիւ ունեցաւ Չարուհիին ներկայանալու: Քեռնէն Ծայլունայ այս խնդրոյն վրայ կը խօսի սապէս. «Կ'իմանանք թէ այցելութիւնը զոր Գերմանիոյ Նախարարապետը պիտի տայ Չարին՝ քաղաքավարական այցելութիւն է, այս առաջին անգամն ըլլալով որ կու գայ Ռուսիա՝ յորմէ հետէ նախարարապետ է Գերմանիոյ: Ամիս մը առաջ, երբ Օսսիի մէջ էր, առիթէն օգտուելով Ֆրանց Եոզէֆ կայսր հետ տեսակցեցաւ եւ իր յարգանաց եւ սքանչացման զգացումներն յայտնեց Ն. Վեհափառութեան: Եթէ Սթ. Փեթըրսպուրկ զալուն առթիւ տեսակցի ռուս քաղաքա-

գէտներու հետ եւ իրաց կացութեան վրայով կարծիքներ փոխանակէ անոնց հետ, այդ համաձայն միայն պիտի ըլլայ այն ընթացքին զոր Կոլուսովսքիի նկատմամբ բռնեց երբ Աւստրիոյ մէջ էր, եւ որ օգտակար միայն կրնայ ըլլալ, որովհետեւ պետութիւններու գլխաւոր քաղաքագէտներուն իրարու հետ անձնական սերտ յարաբերութեանց մէջ գտնուելը միշտ նպաստաւոր է շահուցն այն տէրութիւններուն որոնց կը պատկանին իրենք»:

Լոնտոնի Լորտ Քաղաքապետը շաբթօր ընդունուեցաւ Ֆրանսայի Ֆոռ Նախագահէն, եւ իրենց տեսակցութիւնը շատ սիրալիր եղաւ: Լորտ Քաղաքապետը Լոնտոն քաղաքին կողմէ նախագահն հրաւիրեց ի Լոնտոն: Մ. Ֆոռ պատասխանեց թէ առ այժմ Անգղիա երթալու զիտաւորութիւն չունի:

Թաւ կ'ըսէ թէ Տիւչէն զօրավարն իմաստաբար սկսած է Թանանարիվոյ վրայ զօրք զրկելէ առաջ զինուորական պաշարի նոր կեդրոն մը հաստատել Անտրիպայի մէջ: Նոյն թերթը կը կարծէ թէ արշաւող զօրաբաժինը սեպտ. 15ին պատրաստ պիտի ըլլայ ճամբայ ելլելու եւ հոկտ. 1ին պիտի հասնի Թանանարիվո: Միւնիխ կ'ըսէ թէ, երբ Խորհրդարանն սկսի ի նիստ գումարել, 50 միլիոն Ֆրանքի նոր վարկ մը պիտի խնդրուի Մատակաւարի արշաւանքին համար:

Ահաւասիկ Պէրստորֆէ հասած սեպտ. 7 թուականաւ հեռագիր մը. Մեծ-ընդոս Կէորկիյ անկողնի մէջ կը մնայ որպէս զի զօրանայ դէպ ի Կովկաս ընելիք ուղեւորութեան համար: Բժիշկներն այսօր խորհրդակցեցան անոր առողջական վիճակին վրայով եւ որոշեցին որ Ն. Բարձրութիւնը Բեւե-ային Ապպ անուն կայսերական դքսանաւով 13ին մեկնի Լիպաւ Պալթիկ ծովուն եզերքը, եւ անտի շոգեկառքով երթայ Ապպաթուման (Կովկաս):

Յունաստանի չամիչի հունձքը լմնցաւ եւ շատ առատ է: Պտուղին յատկութիւնն անսովոր կերպով աղէկ է, բայց արտադրողները կը դանգաժին չամիչին աժնութենէն: Քիւլէնկի մէջ (ի Զին) ձեռքակալուածներուն համագումարն հասաւ 130ի: Ասոնց մէջ է միսիոնարներուն վրայ յարձակողներուն պետը: Բանտարկուածներէն 23ին յանցանքն ապացուցուած է, բայց տակաւին անոնց դատապարտութեան վճիռն արձակուած չէ:

Սիւնդուրի փարիզեան թղթակիցն հետագայն կը գրէ Հանրապետութեան արդի քաղաքական կացութեան վրայ. Հանրապետութեան զիրքն հիմա, արտաքին երեւոյթէն դատելով, շատ ամուր եւ հաստատուն է: Զինք տապալելու չափ զօրաւոր եղող յայտնի թշնամի չունի բնաւ: Սակայն դժուար է ապագային նկատմամբ չտողորուիլ անհանգստութեան այն զգացումով որ ընդհանուր է: Խոնարհագոյն եւ գործաւոր դասակարգներուն դժգոհութիւնը եւ ատելութիւնը եւ իրաց արդի վիճակին հաստատութեան նկատմամբ հարուստ դասակարգներուն եւ գործատէրերուն մէջ տիրող ընդհանուր անվստահութիւնը աւելի ուշադրաւ են, վասն զի կառավարութեան անդամներն, անհատ առ անհատ առնուելով, առ հասարակ, թշնամութեան առանց մասնաւոր զգացումի կը նկատուին: Ֆոռ Նախագահն անձնապէս շատ սիրելի է. Ներքին գործոց, Արտաքին գործոց եւ Կրօնական գործոց նախարարներն անվիճելի կարողութեան տէր

անձինք են: Այսուամենայնիւ վախ կը դգաց-
ուի թէ, եթէ տաղնապ մը ծագի ներքին
կամ արտաքին քաղաքականութեան մէջ,
արդի կազմակերպութիւնը պիտի չկրնայ
անվտանգ անցնիլ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրաթ իրիկուն Եգիպտոսի իտիվ
Ապպաս Հիւմի փաշա կայս. պալատան մէջ
ճաշելու պատիւ ունեցաւ: Երկուշաբթի
Ն. Բարձրութիւնն էյուպի մզկիթը գնաց
եւ վերադարձին, կէսօրէն ետեւ, կայս. պա-
լատ գնաց եւ ապա երեկոյին Պէպէք վերա-
դարձաւ: Յետոյ Ն. Բարձրութեան նոր
գրասանաւը, Սահա Ե Պահ, եւ Սահա Ե Պահ
գեներալ մեկնեցան Պէպէքէ, եւ Սահա Ե Պահ
ուղեւորեցաւ Արշիպեղագոսի Թասոս կղզին:
Սահա Ե Պահ Երթալու հրաման ստա-
ցած էր, բայց Պէպէք թաշէ ետ դարձաւ եւ
Արնաւուտքէօյի մօտ խարխիս նետեց: Չո-
րեքշաբթի իրիկուն Ապպաս Հիւմի փաշա
դարձեալ պատիւ ունեցաւ կայս. պալատան
մէջ ճաշելու եւ յետոյ վերադարձաւ Պէպէք:

—Վեհ. Սուլթանն, իմանալով թէ հրեայ
հասարակութեան Բաբունապետի տեղակա-
լին թողնեն ի մօտոյ պիտի ամուսնանան,
հարկը ոսկի պարգեւեց անոր:

—Եպարքոսական մասնաւոր հրամանա-
գրով մը ուշադրութիւն կը հրաւիրուի կարգ
մը օրինադանցութիւններու եւ ապօրինա-
ւոր գործողութիւններու վրայ որոնք կը տե-
ղեկագրուի թէ գործուած են կառավարա-
կան քանի մը չըջանակներու պաշտօնէից
կողմէ, եւ կը ցուցուի թէ Վեհ. Սուլթանին
կամքն է որ այսպիսի ապօրինաւոր գործե-
րու առջեւ առնուի ի սպառ, եւ որ ժո-
ղովրդեան գործերն արագութեամբ, ուղ-
ղամտութեամբ եւ արդարութեամբ նայուին
եւ կարգադրուին: Ուստի, կառավարութեան
շահերը պաշտպանելու եւ հասարակութիւնը
վնասէ եւ հարստահարութիւնէ պահպանելու
համար, ղեղձումներ գործող ամէն պաշ-
տօնեաներ պիտի հանուին իրենց գործէն
եւ իրենց տեղերը պիտի կարգուին ուղղա-
միտ եւ կարող անձինք. նաեւ եթէ պաշ-
տօնի անարժան հանդիսացած կամ օրէնքի
հակահակ գործ ըրած մարդիկ չըննուին եւ
պաշտօնէ չարձակուին, պատասխանատուութե-
թիւնը պիտի իյնայ ասոնց վերաբերեալ չըջա-
նակներուն եւ կուսակալութիւններուն վրայ:

—Հալլալըի Անասնաբուժական վարժա-
րանը մանկ ուղղիները Անտառաց եւ հան-
քաց վարչութեան պաշտօնատուները դիմելու
են մինչեւ օգոստ. 31 (Հ. Տ.): Ասոնք 16
տարեկանէ վեր եւ 22է վար ըլլալու են,
Միւլիյէ դպրոցի, Սուլթանիյէի եւ Տար իւշ
Շէֆագայի նախապատրաստական ճիւղերուն
եւ կրթական նախարարութենէն կախում ու-
նեցող այլ եւ այլ նախապատրաստական դպ-
րոցներու ուսմանց ընթացքն աւարտած ըլլա-
լու են եւ մօտից քննութիւնն յաջողութեամբ
անցընելու են: Եթէ վերոյիշեալ դպրոցներէ
դիմողներով չլեցուի նախարարութեան կող-
մէ որոշուած թիւը, անոնք որ հարկաւոր
ուսուցիչներն առած են մասնաւոր դպրոցնե-
րու մէջ՝ պիտի ընդունուին վարժարանը,
եթէ կարենան անցնիլ մօտից քննութիւննե-
րէն: Այս վարժարանն ընդունուող աշա-
կերտները կանխաւ պիտի խոստանան իրենց
դաստիարակութեան ծախքն հատուցանել,
եթէ իրենց ընթացքը չաւարտած ելլեն վար-
ժարանէն:

—Չորս ծավառակիր նաւեր ղրկուեցան

Իզմիտի ծոցը վարժութեան փորձեր կա-
տարելու համար:

—Ռումանական Մէթիւր շոգենաւը որ չա-
բաթ օր մայրաքաղաքս հասաւ Գէօսթէն-
ճէէ՝ յիսուսի չափ զրօսաշրջիկներ բերաւ,
որոնց մէջ կան այլ եւ այլ բարձրաստիճան
Ռումանացիներ: Այս զրօսաշրջիկներն այս
չաբթու այցելեցին մայրաքաղաքս նշանա-
ւոր վայրերը:

—Պոլսոյ օդային կադրի ընկերութիւնը
մայրաքաղաքիս փողոցներուն մէջ արդէն
կեցած լապտերներուն վրայ 400 լապտեր
պիտի աւելցնէ:

—Կրետէի մէջ Նէոս Բաթմանիս անու-
նով նոր լրագրի մը հրատարակութեան ար-
տօնութիւն տրուած է:

—Հայրէնէ՝ օրագիրն ի գլուխ հանեց ծրա-
գիր մը որ բարի արդիւնքներ կը խոստա-
նայ: Չորս հայ օրիորդներ ղրկեց Նանսիի
(Ֆրանսա) վարժապետանոցը՝ իրենց ուսումը
կատարելագործել տալու համար: Այս օ-
րիորդներուն մէկուն ծախքն ինք պիտի
վճարէ, իսկ միւսներուն ծախսը համար
հարկ եղած գումարն հայթայթուած է նոյն
թերթի ջանիւք բացուած հանգանակու-
թեամբ:

—Մենաշնորհ խնդրուած է շոգեշարժ
թրամուէյի գիծ մը շինելու համար Գոնեայի
եւ Մէրամի միջեւ, որոնց հեռաւորութիւնն
է մէկուկէս ժամ:

—Գէօթհանայի մօտ Ամէտի մէջ գտնուած
քրոմի հանք մը 60 տարի շահագործելու
արտօնութիւն տրուեցաւ Մ. Բալատայի:

—Մայրաքաղաքիս թրքական բարձրա-
գոյն վարժարաններուն քննիչները եւ ու-
սուցիչները չաբաթ օր կրթական նախա-
րարութեան պաշտօնատուներ հրաւիրուեցան
եւ այլ եւ այլ յորդորներ ընդունեցին իրենց
դպրոցներուն մէջ լաւագոյն կրթութիւն
մը տալու համար: Քննիչներուն հրահանգ
տրուեցաւ աւելի յաճախ այցելել դպ-
րոցները եւ պարտադանց ուսուցիչներուն
վրայով տեղեկագրել:

—Անտառային հրդեհներու եղանակին
մէջ կը գտնուինք եւ քանի մը արտասովոր
կերպով մեծ հրդեհներ պատահեցան: Սէ-
լանիկի նահանգին մէջ Թէքուշի մօտ 150
արտավար տարածութեամբ անտառ այրե-
ցաւ: Ձերբակալուեցան երեք գիւղացիներ
որոնց համար կասկած կայ թէ դիտմամբ
կրակ տուած են անտառին: Էտրէմիտի
մօտակայ անտառներն անապատ դարձան
հրդեհով մը որուն սաստկութիւնը չորս օր
տեւեց: Բարեբաղդաբար հովը փոխուելով
նպաստեց կրակին մարելուն:

—Վերջերս Մանիսայի մէջ 60,000 քիւ-
աւրուած ծխախոտ այրուեցաւ հրապարա-
կաւ:

—Ափիոնի հունձըր այս տարի անցեալ
տարուանէն շատ աւելի առատ կ'երեւի:
Մինչեւ անցեալ չաբթու Իզմիր հասած էին
2,250 կողով, մինչ անցեալ տարի նոյնչափ
ժամանակի մէջ հասած էին միայն 1,000
կողով: Գիններն ինչպէս սկսած են, եւ որով-
հետեւ Եւրոպա եւ Ամերիկա ղրկելու նպա-
տակաւ ափիոն ղնողներէն ոմանք դեռ կ'ու-
շացնեն իրենց գնումները, հաւանական
կը թուի որ ընտիր տեսակներու գինը, որ
հիմա 70 դէ. է, աւելի իյնայ: Իզմիրէ առ-
նուած նամակներէ կը հանկուցուի թէ թուղի
հունձըր այս տարի լաւ է: Իբր 10,000 ան-
ձերու գործ բացուած է գիւղերէն ղրկուած
թուղիքը դատելու եւ տուիլի կամ կողովի
մէջ ղետեղելու:

—Աւստրիական շոգենաւային Լոյտ ըն-
կերութեան մէկ նոր շոգենաւը, Հապսբուրգ,
իր շոգեղութեամբ ուշադրութիւն կը գրաւէ
մայրաքաղաքիս նաւահանգստին մէջ: Թուրք
թերթ մը երեքշաբթի օր զրոյց մը հրատա-
րակեց թէ այս շոգենաւը Խալիլէ ընկե-
րութեան շոգենաւին հետ մի եւ նոյն ժա-
մուն ճամբայ պիտի ելլէ չորեքշաբթի դէպ-
Աղեքսանդրիա, եւ մրցման մէջ շահող ըն-
կերութիւնը պիտի ստանայ 70,000 ոսկի:
Այս օրերս շոգենաւային ընկերութիւններն
այնչափ հարուստ չեն որ այսպիսի գրաւներ
բռնեն: Այսուամենայնիւ շատեր հաւատա-
ցին այս պատմութեան եւ յետոյ տեսան որ
բոլորովին անհիմն է:

—Կը յիշուի թէ Հալիմ պէյ Եէնիճամիի
նամակատան մէջ դրամական ծրարներու
անյայտացման համար պաշտօնանկ եղած
եւ դատի ենթարկուած էր: Հարցաքննու-
թեան ժամանակ յայտարարած էր թէ իրեն
հետ ուրիշ մեղսակիցներ չունէր: Սակայն
հիմա որ իր ստացուածքները գրաւուելու
վրայ են անյայտացած գումարները ձեռք
բերելու համար, Հալիմ պէյ կը խնդրէ որ
այս գործողութիւնը դադրի, ըսելով թէ
իրեն չափ ուրիշ յանցաւոր մեղսակիցներ
ունէր այս գործին մէջ: Նամակատան
վարչութիւնը սակայն չ'անսար, եւ չու-
զեր որ ուշանայ անոր ընկից վաճառման
գործը:

—Առողջապահական քննիչ Պոնկուփը
փաշա, որ Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ
Պրուսա ուղեւորած էր, աւարտեց իր քն-
նական գործը, եւ տեղեկագրեց այն միջոց-
ներուն վրայով զորս հարկ կը համարի ձեռք
առնել: Կ'առաջարկէ Պրուսա քաղաքը բաժ-
նել առողջապահական չորս չըջանակի: Հիմա
գացած է Էտրէնք, ուր հետախառ շատ
սաստկացած է:

—Պող հրուանդանի եւ Գարապիլայի մի-
ջեւ Մարմարայի ծովեզերեայ քաղաքներէն
եկողներուն դէմ սահմանուած Կառնիսան
հնգօրեայէ տասնօրեայի բարձրացած է:

Յաւալի պարտաւորութիւն մը կը կատա-
րենք ծանուցանելով թէ Թուրքիոյ Բողոք
Հայ Ժողովուրդը կորսնցուց իր ամենէն
պատուական եւ ամենէն նշանաւոր ան-
դամներէն մին: Մասնաւոր հեռագրէ մը
կ'իմանանք թէ անցեալ ուրբաթ գիշեր Պատ-
թովմաս Պոյաճեան մեռած է ի Խարբըղ
ուր կը բնակէր ամառները: Կը յուսանք ու-
րիշ թուով մը մանրամասնութիւններ հա-
ղորդել մեր հանգուցեալ բարեկամին մահ-
ուան վրայ նաեւ համագոտ կենսագրութիւն
մը: Չկայ այսպիսի մարդերու օրինակներուն
պատշաճ նկարագրութեանէն աւելի օգտակար
բան մը որով կարենան լեցուիլ մեր սիւ-
նակները:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Սեպտ. 2/14, 1895			
Գոնտրիտէ			28 20
Բուսիլի Երկաթուղի			144 75
Թահգիլթը Ը Օսմանիյէ			104
ԳՐԱՄԳ, Օսմ. ոսկին 100է			
Մէճիտիյէ	108 15	Թուրքիոյ բուլ	90
Մէթալիք	98 20	Նաբուլէս	87
Պէշիք	103	Գրիմից	51
Ալթըլէք	103	Անգլ. ոսկի	110
Մանր արծաթ	103	Մանիթ թղթ.	8

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆ Ա. ՅԱՊԱ ՊՅՈՒՅԱՆ
Ֆիցնանսիսք Եղգուշը Ամերիկացի Խան